

בס"ד

לעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

ערש"ק

פר' דברים - תזון

איכה

ה'תשפ"ג

לעומקו של מקרא דברים - חזון

הראשונים. **אֵלֶּה** וְדַאי פְּסִיל לְקַדְמָאין דְּאָמְרוּ (שמות לב ד) **אֵלֶּה** אלהי"ך יִשְׂרָאֵל, דְּאֲנֹן תּוֹלְדִין דְּתֵהוּ, דְּאֲתְרִמִּיזוּ בְּרֵאשֵׁי תִיבִין : ת וּלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְ הָאָרֶץ.

שהאומרים **אלה** אלהיך ישראל הם תולדות של **עולם התהו** שנפסל ב**אֵלֶּה** ת'וֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְ הָאָרֶץ. **לכן** באומרו **אֵלֶּה** פסל את הראשונים.

ויש ליתן את הדעת מה פסל הכא באמרו **אֵלֶּה הַדְּבָרִים**.

ולעומקו של מקרא יש לומר, דהכא **פסל כל תוכחות שהיו לפני כן**. שמהן היו בכעס, ומהן במריבה, ומהן באזהרה, ומהן בענישה.

ואילו תוכחות אלו, אין למעלה מהן. כי **אֵלֶּה הַדְּבָרִים** נאמרו **לא בשעת כעס** ולא בשעת מריבה וענישה, אלא **בעת רצון** ובדרך של **ריצוי ופיוס**, ורמז **וכבוד**. ולכן נאמר **אֵלֶּה הַדְּבָרִים** שהוכיח **לכולם** גם לצדיקים כדי שלא יסורו מן הדרך הטובה.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל': 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל

דוא"ל:

leshem895@gmail.com

אֵלֶּה הַדְּבָרִים. ואמרו רבותינו (רות רבה פרשה ח') אמר רבי אבא כל מקום שנאמר **אֵלֶּה** פסל את הראשונים.

וכן מובא בזוה"ק (בראשית כ"ד עמ' ב'), **אֵלֶּה ת'וֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְ הָאָרֶץ** (ר"ת תה"ו) **הָא** אוקמוהָ פֶּל אֲתֵר דְּכְתִיב **אֵלֶּה** פְּסִיל אֶת הָרֵאשֹׁנִים וְאֵלִין תּוֹלְדִין דְּתֵהוּ דְּאֲתְרִמִּיזוּ בְּרֵאשֵׁי וְהָאָרֶץ הִתְהַוְתָּהוּ. וְאֵלִין אֲנֹן דְּאֲתְרִמִּיזוּ דְּקוֹדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּרֵאשֵׁי עֲלָמִין וּמְהַרְיָבֵן.

כלומר לדברי הזוה"ק כאן, כשאמר **אֵלֶּה ת'וֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְ הָאָרֶץ**, פסל את עולם התהו, הנרמז בפסוק.

ובתקוני הזהר תיקונא חמשין, **נותן טעם** מדוע באמרו **אֵלֶּה** יפסול את

לעומקו של מקרא דברים - חזון

שתשלים את תשע המידות למספר השלם, כעשר ספירות. והיכן תמצא.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהמידה העשירית תמצא בפסוק הבא, פסוק ב' והיא תקרא **מתרב**. שמשפיל עצמו כחורבה.

שנאמר אֶחָד עָשָׂר יוֹם מִתְרַבֵּי דָרָךְ הוּא-שְׁעִיר עֵד קָדֵשׁ בְּרִנֵּעַ. ופירש רש"י שהיא גם היא תוכחה.

וזה לשונו: אמר להם משה, ראו מה גרמתם, וגו' מהלך י"א יום, ואתם הלכתם אותו בשלשה ימים. וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ, ובשביל שקלקלתם, הסב אתכם סביבות הר שעיר מ' שנה. ותוכחה מביאה לענווה.

והיא התוכחה הנזכרת לקמן, (א, לב') **וּבַדָּבָר הַזֶּה אֵינְכֶם מְאִמִּינִם בַּה'** אֱלֹהֵיכֶם. ופירש רש"י לפשוטו של מקרא **וּבַדָּבָר הַזֶּה** שהוא מבטיחכם להביאכם אל הארץ, אינכם מאמינים בו.

ועל דרך הצח, **מְאִמִּינִים קְרִי עִם יו"ד**, וכתוב **מְאִמִּינִם** ללא יו"ד, ועל

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַּר בְּעַרְבֵהָ מִזֶּל סוּף בֵּין-פְּאָרְזוֹ וּבֵין-תְּפֵל וְלִבְנוֹ נַחֲצֵרֶת וְדִי זָהָב (דברים א, א)

ומפרש אוה"ח הק' תשע מידות טובות יש כאן כנגד תשעה מקומות הנזכרים, כביכול. וכנגד תשע תוכחות ישיג האדם שלימותו בתשע מידות טובות.

וסיכום דבריו: **בְּעֵבֶר** להיות כאברהם העברי, **הַיַּרְדֵּן** שיתן בלבו מרדות, **בְּמִדְבַּר** שְׁיִשִּׁים עצמו כמדבר להיות תדיר **בענווה**, **בְּעַרְבֵהָ** שהענוה תהיה עריבה לו, **מִזֶּל סוּף** קרי ביה מול סוף שיהיה סופו מול פניו, שיזכיר לו יום המות ולא יחטא, **בֵּין-פְּאָרְזוֹ וּבֵין-תְּפֵל** שתהיה תמיד צהלתו בפניו ואָבְלוֹ בלבו, **וְלִבְנוֹ**, שתמיד יהיה זך וטהור. **נַחֲצֵרֶת** שיקבע עצמו בלימוד תורה כבחצרות השם, **וְדִי זָהָב** שלא יהיה הזהב נחשב בעיניו ויאמר דִּי לזהב ולתענוגות. **ע"כ סיכום דבריו.**

ולעומקו של מקרא, לבקש את המידה העשירית של הענווה,

לעומקו של מקרא דברים - חזון

או פֶּלֶךְ לדרך זו, כשם שהתוכחה העשירית היא ראש וראשון לכל התוכחות, כתיקונא חמשים בתיקונים, אֵלֶּה נְדָאֵי פְּסִיל לְקַדְמָאִין דְּאֶמְרוּ (שמות לב ד) אֵלֶּה אלהי"ך' יִשְׂרָאֵל, דְּאֶנּוּן תּוֹלְדִין דְּתֵהוּ, דְּאֶתְרְמִיזוּ בְּרֵאשֵׁי תִּיבִין : ת וְלִדּוֹת הַ שְׁמַיִם וְ הָאָרֶץ, כֵּן הַתִּיקוֹן הָעֲשִׂירִי, הוּא רֵאשִׁי וּרְאשׁוֹן לְכָל הַתִּיקוֹנִים, ל"אלה אלהיך ישראל" ולכל נשמות התהו, והוא המילה אֵלֶּה, כדכתיב (כח, ט'): אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית.

ועל פי הסוד, אֵלֶּה הוא שם ק' מע"ב שמות היוצאים מפס' ויסע ויבא ויט שבפרשת בשלח, בשיטה השלישית [כמבואר בפירוט בקונטרס לעומקו של מקרא לפר' בשלח, וקחנו משם]. ומובא בספר שרשי השמות לר' משה זכותא שבמידה זו, מידת אֵלֶּה, סוד הגבורה וההתגברות.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהיא מידתה של לאה, שבשמה רמוזה מידת אלה. שהיתה מתגברת על עלבונה, ומצפה מתי יִלְוֶה אישה אליה. ולא בכדי נאמר אצלה יִלְוֶה, (בראשית כט, לד') שהן אותיות לא"ה. כיצד:

דרך אל תקרי. אל תקרי מְאָמִינִם אלא מְאָמִינִם. שהקב"ה ומשה מְאָמִינִם, והם אינם מקבלים אמונתם, שנאמר בדבר הזה אינכם מְאָמִינִם. והיו"ד תורה על הרצון הפנימי להאמין. והם הסירו מתוכם רצון פנימי זה.

ויצרו של אדם ירמוז ליו"ד זאת. שהיו"ד היא ראש יִצְרוּ של אדם. והיא היסוד לאיזהו גבור הכובש את יצרו. ולעומקו של מקרא נֶאֱמַר שֶׁכַּנְגַד תּוֹכַחַהּ זו, הנקראת מְחַרְבֵּי, שלא דבוק בהשגחת ה' להביאם מהרה אל מחוז חפצם, תתגלה מידה טובה בכל עוזה ותפארתה, היא מידת המתגבר על יצרו, היא גם היא הנקראת מְחַרְבֵּי.

וכדאמר רבי יהושע בן לוי, (אבות, פ"ו מ"ב) בְּכָל יוֹם יוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת מִהַר הוֹרֵב וּמִקְרָנָת וְאוֹמְרָת, אוי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מְעַלְבֹנֶה שֶׁל תּוֹרָה.

וזו המידה נקראת מְחַרְבֵּי, ובמידה זו, מידת מְחַרְבֵּי, יגיע האדם לתיקון מידותיו בעניני אמונה בהשגחה ע"י שמתגבר על יצרו, בענוותנותו.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

והיא המשך התיקון לאלה דברי הברית.

והיא, **מְחַרְב**, היא המידה העשירית בתוכחה, היא המידה העשירית בתיקון, היא המתגבר על יצרו. שהוא מְאָסָף ל כל המידות הטובות.

ועוד, על דרך הצח, ובשימת לב לְלוּהֵ הן אותיות לו המוקפות באותיות י-ה, לומר ששם י-ה נלוה עם ה-לו צדיקים שבכל דור, כבקשת לאה ילוה אישי אלי.

עשר התוכחות כנגד עשר הספירות הק'

ועוד על דרך הסוד תהיינה עשר התוכחות ותיקונן כנגד עשר הספירות הק'. כיצד:

בְּעֶבֶר להיות כאברהם העברי, הוא כנגד **כתר** עליון, מקום האצילות, שהוא בהיכלו של אברהם אבינו, כמובא בספר שערי אורה.

הַיְרֵגֶן שיתן בלבו מרדות, הוא כנגד ספירת **החכמה**. וכפי שאמר ר' יוחנן (ברכות ז.) טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות וריש

האות **א** יש בה ו' נטוי ושני יודי"ן. ובמילה **יְלוּהֵ** יש י בתחילה, וכן **דגש** בלמד הרומז ליו"ד **נוספת**, וכן יש ו' אחרי האות ל, והם יחד יצירת האות **א**. נמצא איפוא, שבמלה **יְלוּהֵ** טמונה המלה **לאה**. והוא על דרך הרמז.

ולכן זכתה לששה שבטים המורים על ו' היסוד שבשם השם, ורמוז בשמה לא"ה ל"ו. שכן גימטריה של לא"ה הוא ל"ו. והיא המידה כנגד ל"ו צדיקים שבדור **המתגברים על יצרם**.

ואשר על כן, המידה העשירית בתוכחה הנקראת **מְחַרְב**, תיקונה הוא **אֵלֶּה דְבָרֵי הַבְּרִית**, שהיא תיקון לאלה אלהיך ישראל שבאה מעולם התהו הרמוז באלה תולדות השמים והארץ, כנ"ל. היא מידת **לאה**, הרמוזה בבת קול שיוצאת **מְחַרְב** ואומרת אוי לָקֵם לְבְרִיּוֹת מְעַלְבֹנֵה שֶׁל תּוֹרָה. אוי לָקֵם נוטריקון אלה. ובהיפוך נקראת **לאה**. הוא עולם התיקון לאלה אלהיך ישראל.

ולכא מילתא דלא רמיזא באורייתא, שכן יְלוּהֵ מוטעם במהפך. וכן לאה הוא היפוך לאלה אלהיך ישראל,

לעומקו של מקרא דברים - חזון

נְחֻצָּת שיקבע עצמו בלימוד תורה כבחצרות השם, והיא כנגד ספירת ה**הוד**, ספירתו של אהרון הכהן שנאמר בו [בעניין המנחה] בְּחֻצָּר אֶהֱל-מוֹעֵד יֵאָכְלוּהָ (ויקרא ו,ט')

וְדִי זָקֵב כנגד ספירת ה**יסוד**, שלא יהיה הזוהב נחשב בעיניו ויאמר די לזוהב ולתענוגות ולכל מילי דתאוות.

עַד כֵּאֵן הֵן תִּשַׁע מִיָּדוֹת כִּנְגַד תִּשְׁעַת הַיָּמִים שִׁישׁ לַתְּקַנָּם בְּיוֹתֵר, וְאֲשֶׁר עַל כֵּן אֲבָלָם כִּבְדָּ יוֹתֵר.

מִתְחַרְבֵּי היא המידה העשירית כנגד ספירת ה**מלכות**, כנ"ל, שהיא מידת המתגבר על יצרו בעולם העשייה. והמתגבר נקרא **מלך**, על שם ר"ת **מח לב כבד**, שכל מי **שמוחו** שולט על **לבו ותאוותיו** שבכבד, נקרא **מלך**.

וְאֲשֶׁר עַל כֵּן, במידה העשירית שהיא כנגד ה**מלכות נתנחם בעשירי** בבוא מלך המשיח לבנות בית מקדשנו בב"א.

לקיש אמר יותר ממאה מלקיות שנאמר {משלי יז-י} תָּסַת גְּעֵרָה בְּמִבְּיַן מְהֻפָּזוֹת פְּסִיל מֵאֵה.

בְּמִדְבָּר שְׁשִׁישִׁים עצמו כמדבר להיות תדיר בענווה, כנגד ספירת ה**בינה**. שמקור הענווה הוא **בהבנה**, שאין לו לבשר ודם מה להתגאות בעולם הזה.

בְּעֵרְבָה שהענווה תהיה עריבה לו, והוא כנגד ספירת ה**חסד**. שאין לך חסד גדול מזה שהעבודה על המידות תהיה עריבה ומתוקה. ולכן נאמר (ירמיהו ב,ב') זָכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרָיִךְ אֲהַבֶּת פְּלוּלֹתַיִךְ לְכַתֵּךְ אֲחֵרֵי **בְּמִדְבָּר** בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה.

מִזֶּל סוּף קרי ביה מול סוף שיהיה סופו מול פניו, והוא כנגד ספירת ה**גבורה**, שיזכיר לו יום המות ולא יחטא, ואין לך גבורה גדולה מזו.

בֵּין-פְּאָרְזָן וּבֵין-תְּפִל שתהיה תמיד צהלתו בפניו ואָבְלוּ בלבו, והיא כנגד ספירת ה**תפארת**. והיא נוטריקון **תְּפִל פְּאָרְזָן**.

וּלְבָנו, שתמיד יהיה זך וטהור והיא כנגד ספירת ה**נצח**, ספירתו של משה רבנו ששימש בימי המילואים בבגדי לבן,

לעומקו של מקרא דברים - חזון

העליון, שֵׁם המקום בו הנשמות נאספות לעת פקודה. ומן הצד השני, מקום בו סולם הספירות מוצב ארצה, שֵׁם היסוד והמלכות, שֵׁם שם אדנות א'ד'נ'י', והוא יסוד לסולם הספירות כאֲדָנִי המשכן אשר תחת הקרשים. וסולם הספירות בשם י'ה'ו'ה יקרא, ואשר על כן תחתית סולם הספירות בְּשֵׁם אֲדָנִי הַהוֹיָה יְכוּנָה. ואשר על כן יובן על נכון שיר הספירות, הוא שיר ההשתוקקות של האדם אל בוראו:

אֶל מְקוֹם רוּם
הַחוּלָם הַנְּכֻסָּף
שֵׁם אֶהְיֶה
לְעֵת נְאֻסָּף
מֵאֲדָנִי הַהוֹיָה
לִף אֶהְמִיָּה.

וכשאומר הכתוב מול סוף, התוכחה באה מלמעלה למטה. מרום החולם הנכסף אל האדם אשר בו יצר הרע של היסוד מורידו מטה מטה, והוא הסוף הארצי והגשמי של שאול תחתית.

אך בעת חילוף הטעמים, כשאדם נמצא בתשובה ורואה עצמו מול סופו, והוא מול סוף, אזי הנפש נכנעת ונכספת אל רום מעלת החולם הנכסף,

דרשת מול סוף

אוה"ה הק' למד מכאן שצריך אדם להכניע עצמו ולראות מולו תמיד את סופו. כאמרם שוב יום אחד לפני מיתתך.

ובשימת לב על מה יסד דבריו, יש לומר שדבריו יסודם בחילוף הניקוד. בדרך של אל תקרי. אל תקרי מול סוף אלא. מול סוף. שהחליף החולם בשורוק והשורוק בחולם. ויש להבין עומק הענין.

ועל דרך הסוד יש לומר, שחולם ו [חולם מלא] הוא ניקוד של תפארת העולה עד הכתר העליון שם יו"ד דאצילות ובקוצו של יו"ד חולם חסר הוא החולם הנכסף שם מידת "אהיה", מקום אסיפת הנשמות. הוא ראש ההשתלשלות של הספירות. ושורוק ו הוא הניקוד של היסוד, אשר ממנו תוצאות המלכות, היא השגחת ה' בעולמו. כדכתיב אָרְצָן אֶשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ לְרֵשׁ אֲתָהּ, תָּמִיד עֵינַי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ וגו' (דברים יא, יב').

והם שתי קצוות של הספירות. והוא כעין סולם יעקב. מצד אחד ראשו מגיע השמימה, הוא מְקוֹם רוּם הַחוּלָם הַנְּכֻסָּף, שֵׁם שֵׁם אֵהיָה הק' בכתר

לעומקו של מקרא דברים - חזון

דבריו, כשהגיע לבקש על עשרים הצדיקים.

ומה שרש"י הביא כאן כראיה **שהואיל** הוא לשון **התחלה** הוא מה"הואלתי" **הראשון** שבבראשית. וכביכול אומר אברהם להקב"ה, אֵל נְרָאָה ויכוזי לפניך כעזות פנים. שהרי יכול אני להתוכח על המספרים **כי אני הוא שהתחלתי** עם המספר חמישים. אילו הייתי יודע שיש רק עשרים הייתי פותח בבקשה על עשרים וכו'. וכשהגיע לעשרים אמר **הואלתי לשון ריצוי**. וכאמרו, אני הוא שפתחתי במספרים, לכן **אולי אֶרְצֶנָּה** בהמשך בקשתי על עשרים וכו'.

ולעומקו של מקרא יש ליתן טעם מדוע רש"י פירש כן לעניין באר משה את התורה הזאת, **הואיל לשון התחיל**. וכי בערבות מואב התחיל והרי במעמד הר סיני התחיל.

אלא מאי **התחיל**, כאברהם אבינו. כשם שאברהם **התחיל** עם המספר חמישים, לכן הוא יכול **להמשיך** עם שאר המספרים, ארבעים שלשים עשרים וכו'.

שם יהיה לעת נאסף עם נשמתו בשורש האצילות של אהיה, והכנעתו נובעת לא מתוך שפלות כי אם מתוך נשגבות כעין נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה', ולהיות מן השבים בכל לבכם ובכל נפשם.

דרשת הוֹאֵיל מִשֶׁה

הוֹאֵיל מִשֶׁה בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאִמֹר (א,ה').

הוֹאֵיל. פירש"י **התחיל**, כמו בבראשית יח, כז. **הנה נא הואלתי**. ובבראשית שם פירש רש"י עה"פ הִנֵּה נָא הוֹאֵלְתִי, רציתי.

ולכאורה נראה פירושו כסותר עצמו, שכאן פירש **התחיל** ושם פירש **רצה**. אך **בשימת לב** לפסוקים בבראשית נראה כי אין כאן סתירה כלל. שהרי בבראשית נכתבת המילה **הואלתי פעמיים**. פעם אחת בתחילת דבריו, שם אברהם אבינו מבקש על אנשי סדום אם יהיו שם חמישים, ארבעים שלשים וכו', ופעם שניה באמצע

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ולכן נאמר הזאת. בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה וּלְמִדָּה הַזֹּאת כְּלֹמֵר מֵה שְׂבָאָר בַּתְּחִילָה, היא אותה התורה הזאת שעתיד תלמיד ותיק לחדש לפני רבו. ומי הוא רבו, הוא משה רבנו.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח אָמַר כִּי "הוֹאִיל" היא מידתו של משה רבנו. להתחיל כל פעם מחדש בתנופה חדשה כעין והיו בעיניך כחדשים. ואשר על כן יתן טעם לאומרו [בראשית ב, כא'] וַיִּזְעַל מֹשֶׁה לְשֹׁבֵת אֶת-הָאִישׁ. ויתפרש לְשֹׁבֵת מלשון ישיבה ומלשון תשובה. שבשבתו עם האיש יתרו, בזה התחיל להחזירו בתשובה. ולכן כתיב וַיִּזְעַל מֹשֶׁה, והוא לשון הסכמה, וגם לשון התחלה כנזכר. שבהסכימו לשבת את האיש, בזה גם התחילה חזרתו של יתרו בתשובה.

דרשת בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה

בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה פִּירַשׁ רַש"י בשבעים לשון פירשה להם: ומסביר השפתי חכמים כיצד הגיע רש"י לחשבון זה: מדכתיב כאן בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה ובפרשת כי תבא (כז, ח') כתיב

כֵּן גַּם בְּבִיאוֹר הַתּוֹרָה הַק' הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאָר אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת, התחיל, והתחלה של משה רבנו בביאור התורה נתנה פתח ותנופה לכל התלמידים שבכל הדורות לבאר ולהוסיף בתורה לקח ופלפול ודרש ופשט ורמז וסוד.

והכל מכח התחלתו של משה רבנו. הוא ענין ההתחלה של "הנה נא הוולתי".

לכן הכתוב אומר הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמַר. מאי לאמר. לאמר לישראל שבכל הדורות, "כתבו לכם את השירה הזאת", "למדה את בני ישראל שימה בפייהם".

וכאומרו, כשם שאני מבאר אותה, כן על כל תלמיד ותלמיד לבארה ולחדש בה חידושיו, ולהוסיף בה לקח ופלפול וחידושי פרד"ס. ואע"פ שהכל ידוע לי, כביכול כך אומר משה רבנו, על כל אחד ואחד החובה והזכות לחדש בה. ועל כן אמרו אפילו מה שתלמיד ותיק יאמר לפני רבו נאמר כבר הלכה למשה מסיני. וכל החידושים של כל התלמידים שבכל הדורות הם מכח ההתחלה של משה רבנו.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ועל דרך הצח, באר אותיות גבריאל. על דרך של **אות מתקדמת**. ב' היא ג', א' היא ב'. הרי ג'ב', ר' של באר הרי ג'ב'ר', י' של האות ב"ת הרי ג'ב'ר'ל', א'ל' של אל"ף, הרי גבריאל.

לומר לך שהמלאך **גבריאל** היה עם משה בבארו את התורה בשבעים לשון, כפי שמצאנו ביוסף הצדיק שלימדו המלאך גבריאל ליוסף שבעים לשון ובזה העמידו על שבעים ואחד לשון עם לשון הקדש כמובא במסכת סוטה [לו:]: ובפירוש רש"י על התורה [בראשית פרק נ, פסוק ו'].

והמהר"ל בתפארת ישראל גבי **שנים מקרא ואחד תרגום** כותב שהם כנגד ג' חלקי הנשמה. נפש רוח נשמה. ובעוד **שה"שנים-מקרא"** הם כנגד בניית המסד של **נפש ורוח, התרגום** בא ממקום גבוה מאד לבניין תיקון הנשמה.

ואשר על כן יש לומר, כשם שלשון ארמ"י הוא המשלים ללימוד התורה בשנים מקרא ואחד תרגום, כדברי המהר"ל הנ"ל, כן לשון ארמ"י בכלל הוא המשלים לשבעים ואחד לשון יחד עם לשון הקדש. ורמז לכך ארמ"י

וקמבת על-האָבְנִים אַת-כָּל-דְּבָרֵי התורה הנזאת **בְּאֵר הַיֵּטֵב**, והיטב מתגלגל [כשיר המרובע] בצירופו **שבעים: ה' ה"י הי"ט היט"ב**.

ויש לשאול לפירש"י, שפירש **בשבעים לשון**. והרי נאמר וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, ולכאורה **מה צורך** לבני ישראל **בשבעים לשון**.

ולעומקו של מקרא יש לומר, שגם **השבעים לשון** הם **בשביל בני ישראל**, עת יצאו לגלות המר הזה, ויהיו באשר יהיו, וידברו **בכל לשון שידברו**, יתקיים בהם והגית בו יומם ולילה.

או כלך לדרך זו, שכל תרגום הרי הוא כפירוש, ולכן **באר היטב** הוא **בשבעים פנים לתורה הוא בשבעים לשון**.

או כלך לדרך זו, **בְּאֵר לשון בְּאֵר**. באר מים חיים. שכל השבעים לשון הם מאותה באר ולאותה הבאר, שנאמר **הפוך בה והפוך בה דכולה בה**.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ויש ליתן טעם מה הפשט ונבונים **לא מצאתי**. והרי גדולי תורה היו בימי משה רבנו, ובראשם עתניאל בן קנז שהחזיר ג' אלפים הלכות שנשתכחו בימי אבל משה על ידי פלפולו בבית המדרש.

ויש לומר שאכן היו גדולי הנבונים בדורו של משה רבנו אך **לא הוצרכו לבינתם**. שהרי **נבון הוא המבין דבר מתוך דבר**. וכל זמן שמשה חי הכל היה ברור ללא שאלות וללא מחלוקות. שכל דבר הצריך בירור, ישאל משה את ה' וה' ישיבו. ולכן בימי משה לא היתה **מציאות של צורך בנבונים**. זה שנאמר **ונבונים לא מצאתי**.

אבל לעתיד לבוא, כאשר לא יהיה פסק הלכה מן השמים כבימי משה רבנו, ואדרבה לא בשמים היא, ותהיה האמת נעדרת, יצטרכו הדיינים להיות **נבונים**, ולהבין דבר מתוך דבר.

וכן **מדויק בפסוק**. הָבֹוּ לָכֶם לְעֵתִיד לְבוֹא, אנשים חכמים ונבונים וידועים. אבל **עתה נִאֱלָח אֶת-רְאֲשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיָדְעִים וְאֶתְּן אֹתָם רְאֲשֵׁים עֲלֵיכֶם**.

בגימטריה שבעים ואחד, כאשר תיחשב האות "ר" בגימטריה קטנה ערך של עשרים.

ועל דרך הצח, זה שאמר דוד המלך ע"ה [תהלים יט, טו'] **יְהִי לְרִצּוֹן אֲמָרֵי פִי, אֲמַר-י לְשׁוֹן אֲרַמִּי** וירמוז **לשבעים ואחד** לשון כנ"ל, ויכוון למה שאמרו במסכת סוטה הנ"ל: תפילה - בכל לשון. **נמצאו** מי הבאר אשר הואיל משה לבארם היטב **בשבעים לשון** לתפארת התורה, **מיטיבים עם לשון הקדש** להיות לה לתפארה גם לגבי תפילה.

דרשת נְאֻשִׁימָם

הָבֹוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וְיָדְעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְנְאֻשִׁימָם בְּרְאֲשִׁיכֶם: {טו'} וְאֶלָּח אֶת-רְאֲשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיָדְעִים וְאֶתְּן אֹתָם רְאֲשִׁים עֲלֵיכֶם וְגו' (א, יג'טו')

ופירש"י **וְאֶלָּח אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְיָדְעִים, ונבונים לא מצאתי**.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

כתב שהתוספת **חסר יו"ד**, שברש"י היא תוספת של **תלמיד טועה**. וכוונת רש"י **לעולם** כהמדרש רבה שכתוב **נְאֻשִׁימָם** בשין שמאלית, וכאילו כתוב **נְאֻשִׁימָם** בשין ימנית. ומה שהחסיר את היו"ד בפירושו, ואמר **נְאֻשִׁימָם** כתיב, כדי ללמוד **שאשמותיהם** של ישראל תלויות בראשי דייניהם. **אבל לא שתחסר היו"ד** מן הכתוב ח"ו.

ולעומקו של מקרא יש לפתור כנ"ל ברש"י פסוק ט"ו **ונבונים לא מצאתי**. שהיו"ד תרמוז על בינה שנתן ה' באדם. **וכאמרו**: אם יש בשופט בינה, **נְאֻשִׁימָם** כתיב. עם יו"ד. ואם תחסר בשופט בינה, הרי **נְאֻשִׁימָם** כתיב, חסר יו"ד.

ועל דרך הרמז והסוד, **נְאֻשִׁימָם** הן אותיות **אש ומים**. **שהחכמה** היא יסוד המים היא **החסד**, **והבינה** היא יסוד האש היא **הגבורה**. ואם תחסר האות יו"ד מן המים, תקרא המילה **נְאֻשִׁימָם**, ותהיה תגבורת הדינים והגבורה, ולא יתקיים עולם חסד יבנה, והשופט יטעה במיזוג שכלו, ותבוא עליו האשמה. **נְאֻשִׁימָם** יהיו אותיותיה **מום אש**. הוא **המום שבאש כשהיא ללא חסד**. ולכן

וכן יש לדייק, שלעתיד לבא נאמר **נְאֻשִׁימָם** בראשיכם, ומדוייק ברש"י שהוא לשון **אשמה**. שהאשמה נופלת על מי שמבין דבר מתוך דבר. אם טעה הרי האשמה בו. **וזה לעתיד לבוא**. אבל עתה ואתן, ללא אשמה, ולכן כתיב **ואתן** ולא כתיב **ואשים**. שעתה אין אשמה **כי אין טעות** כי הכל כשולחן ערוך המסודר בידי גבוה מעל גבוה, כי המשפט לאלקים הוא. ולכן **ונבונים לא מצאתי**.

ובזה תתורץ תמיהה על פירש"י. שפירש **נְאֻשִׁימָם** כתיב **חסר יו"ד**, **נְאֻשִׁימָם** כתיב, למד שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם, שהיה להם למחות ולכוון אותם לדרך הישרה.

ובשימת לב למעין תחזינה עינינו מישרים שכתוב **נְאֻשִׁימָם**. כתיב מלא עם יו"ד. ומה זה שפירש"י **נְאֻשִׁימָם** כתיב **חסר יו"ד**.

ועוד, שהם דברי **המדרש רבה**, רק **המדרש לא ציין חסר יו"ד**.

ואכן, בחידושי הרש"ש על המדרש רבה [הרה"ג ר' שמואל שטראשון]

לעומקו של מקרא דברים - חזון

שגבה ממנו.

ובזה ינתן טעם לנבואת ישעיהו איכה היתה לזונה קריה נאמנה. שהעיר ירושלים היא משאלת כל לב, להיות קריה נאמנה נשגבת בקדושה. ומבפּה הנביא איכה כביכול סתתה מדרכה, ואיך משאלות הלב. או יאמר איכה סתתה ירושלים מדרך משאלות לבנו וכפי שדרש ר' יוחנן (סוכה מא ע"א) על הפסוק בירמיהו (ל, יז) " פי אעלה ארכה לך ומפכותיך ארפאך נאם יהנה פי נדחה קראו לך ציון היא דרש אין לה, דרש אין לה, מכלל דבעי דרישה. ודרישה זו היא להיות ירושלים הבנויה משאלת כל לב.

ועוד יש לומר על דרך דיוק הלשון. מִמֶּנּוּ יסבול שני פירושים. הא' מִמֶּנּוּ מאיתנו, והב' מִמֶּנּוּ כביכול מהקב"ה. וזה הוא לשון שְׂגָבָה. כמו שנאמר לגבי הקב"ה פי נשָׁבָה שְׁמוֹ לְבָדוֹ (תהלים קמח, יג). ושום עיר לא עמדה בפני הקב"ה. ועל כן לא שגבה מִמֶּנּוּ מאיתנו, כי לא שגבה מִמֶּנּוּ מאתו יתברך. כי הוא הנלחם לנו. וזה שמסיים הפסוק אֶת-הַפֶּלֶל נָתַן ה' אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ. אֶת כָּל מִשְׁאֲלוֹת לְבָנוֹ.

במילה בינה יש יו"ד. היא היו"ד של החכמה, ליתן את של זה בזה וכו' ולמזג את הגבורה בחסד.

לֹא הִיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר שְׂגָבָה מִמֶּנּוּ אֶת-הַפֶּלֶל נָתַן ה' אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ (ב, לו')

יש לשאול מדוע השתמש הכתוב בלשון קריה ולא עיר. ועוד יש לשאול מדוע נקט הכתוב בלשון שְׂגָבָה. לא עמדה בפנינו הוי ליה למימר. ועוד, מה הוא השבח הגדול, והרי קריעת ים סוף, והרי נחלי ארנון וכו' וכו'.

ויש לומר על פי הכתוב בפרשת מסעי והקרייתם לכם ערים לשבת. ופירש"י שם וְהִקְרִיתֶם לְשׁוֹן הַזְּמִנָּה. והיא כעין משאלת הלב. וזה הוא לשון קִרְיָה. עיר שהיא משאלת הלב. וזה שבח גדול לקב"ה שגם משאלות הלב והזמנת הלב הכל נתן בידינו.

ועל דרך הצח, קרְיָה ר"ת קורא יה מחשבותינו. שלא היתה קריה, לא היתה עיר אשר בקשנו לנו אשר

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ויש לפרש מרישא דענינא. שעוג מלך הבשן היה שם והיינו משתה גדול שגדולי העולם היו שם, וכולם קנטרוהו לעוג בדברים על שאמר שאין שרה יולדת, והנה לעיני כולם בן לשרה.

ועוג זלזל באותה עת במתנת המלך ואומר שאצבע אחת קטנה שלו יכולה למעך את יצחק. יצתה בת קול מן השמים, ואמרה שעתיד עוג להינתן ביד משה מצאצאי יצחק. ועל זה אמר ר' לוי, שלא נדנדה עריסה אלא בבית אברהם אבינו, וכוננתו לעריסה של עוג מלך הבשן שבה הוא משתבח, ככתוב הנה ערשו ערש ברזל קלָה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן, ובתרגום יונתן הנה ערשו ערש ברזל בארכיון ברבת עמון, וכוננתו בזה שכל העולם יבוא ויראה את עריסת הברזל של עוג כבר בהיותו תינוק. ובא ר' לוי לומר, שיימסר עוג בידי משה, שהרי עריסתו ערס ברזל נתנדנדה כלומר נתערערה, כבר בבית אברהם, למפרע. שכבר אז בבית אברהם נגזר עליו שיימסר בידי משה למרות גודלו וחוזקו עוד מימי ינקותו.

וַיִּתֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ בְּיָדֵנוּ גַם אֶת-עוֹג מֶלֶךְ-הַבְּשָׁן וְאֶת-כָּל-עַמּוֹ וְנִכְּחֵהוּ עַד-בֵּלְתֵי הַשְּׂאִיר-לֹו שְׂרִיד (ג,ג)

עד-בלתי השאיר-לו שריד.
לו מוטעם בטיפחא, והוא כעין הפסקה קלה ואינו בהכרח מחובר לשאחריו. ואשר על כן יִדְרָשׁ, שבכל אופן השאיר-לו שריד, והשריד הוא עוג מלך הבשן, כדי שיראה בעוצמת עם ישראל בטרם ימות.
וזה שכתוב לקמן פִּי רַק-עֹוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן נִשְׂאָר מֵיַתֵּר הַרְפָּאִים. ומוטעם בגרשיים לומר שכשם שנגרש מעמו כן נגרש מעולמו.

פִּי רַק-עֹוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן נִשְׂאָר מֵיַתֵּר הַרְפָּאִים הֵנָּה עַרְשׁוֹ עַרְשׁוֹ בְּרִזְלֵ קֶלָה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן (ג,יא)

יש ליתן טעם מדוע יזכיר הכתוב את עריסתו של עוג. והרי כבר ידענו את גבהו של עוג שרק קרסולו היה בגובה שלשים אמה.

ויובן על פי מה שמובא במדרש פרשת וירא, עה"פ "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק". אמר ר' לוי לא נדנדה עריסה אלא בבית אברהם אבינו. וצריך ביאור.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

כהמשך הפסוק בישעיהו שם: **יעשה למחכה לו**. וכלב הוא בדרגה של מחכה לו. לכן הוא יראנה את ישראל, הוא יראנה את מה שלא יראה אנוש זולתך אלקים. על כן נאמר זולתי. **זולתי כלב בן-יפנה הוא יראנה**.

ובזה ימצא נחת לשואלים, הרי לא רק כלב ויהושע זכו, והרי מתי מדבר האחרונים שקמו מקברותיהם בט"ו באב ועוד כהנה וכהנה.

אלא יש לומר, אפילו אלו שנשארו בחיים, גם אם ינסו לארץ, לא יזכו לראות את הנסים הגלויים. אלא הכל יראה להם כהנהגה טבעית. **זולתי כלב בן-יפנה הוא יראנה** וכן כל הראויים לכך כמוהו, יראו את ההנהגה הנסית גם בהנהגה הטבעית.

ועל דרך הצה, ודרך הטעמים, מוטעם **זולתי** בגרשיים. שכל מי שאינו ככלב בן יפנה המפנה את לבו לאביו שבשמים, כביכול מגורש מלראות את הנסים הגלויים. ואשר לבו פונה אל אביו שבשמים מתקיים בו הדא דידי. זה שלי הוא. והוא אומר **זולתי**. כנוטריקון, בזו המידה להיות אתי.

זולתי כלב בן-יפנה הוא יראנה (א,לו')

לפי הלשון היה צריך לומר זולת כלב. ומאי זולתי.

ועל דרך הרמז יש לומר כעין שאמרו [ברכות לד] אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה, אלהים, זולתך וכונתם בזה שזו דרגה נעלה שאין לילוד אשה כל השגה בה רק לפני הקב"ה גלוי וידוע סודה.

ופשט הדברים שעין אדם לא ראתה, זולתך אלקים, אשר רק אתה ידעתה. וכך אמר הקב"ה **אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה אשר נשבעתי לתת לאבותיכם**, דרגה עליונה זו של טוב הארץ אי אפשר להשיג על ידי אנשים בעלי מידות לא טובות. ובדור הזה נמצא אחד אשר יכול לראות את טוב הארץ בשרשה, והוא כלב בן יפנה, אשר פינה מלבו כל מידה רעה וכלבו כן פיו וראוי הוא לדרגה זו של עין לא ראתה, אלקים, זולתך.

ואשר על כן אמר הקב"ה **זולתי כלב**. באשר פיו כלבו. ודייקא נמי,

לעומקו של מקרא דברים - חזון

המעיקים בשם עשו יִכּוּנוּ]. אך כל זמן שידו אוחזת בעקב עשו לא יוכל ליעקב, עד בנין בית המקדש השלישי כאשר יתקיים בו לשפוט את הר עשו, בב"א.

וכן ידויק על דרך הטעמים, שכן המילה עַד מוטעמת בטיפחא, והיא כעין הפסקה קלה, ואשר על כן תידרש לעצמה כנ"ל. וכאומר: כִּי לֹא-אֶתָּן לָכֶם מֵאֲרָצְכֶם עַד, עד אשר יעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, אז אתן לכם מְדִבְרַת פֶּה-רַגְלָל, בזכות אשר ידו של יעקב אוחזת בעקב עשו.

וְאֵת-יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעַת הַהוּא לְאֶמְרָר וְגו'. (ג, כא')

יש ליתן טעם מדוע נכתב יְהוֹשֻׁעַ מלא, עם ו"ו. (ולא יהושע, כרגיל).

ולעומקו של מקרא יש לומר שהרי הנהגת משה רבנו היא סוף הנסים הגלויים, והנהגת יהושע בן נון היא תחילת הנסים הטבעיים, הנסתרים. לכן ניתנה ו"ו בתיבת יהושע, לחבר

אל-תִּתְּגֶרּוּ בָּכֶם כִּי לֹא-אֶתָּן לָכֶם מֵאֲרָצְכֶם עַד מְדִבְרַת פֶּה-רַגְלָל כִּי-יִרְשֶׁה לְעֹשֵׂו נְתַתִּי אֶת-הָרָ שְׁעִיר (ב, ה')

עַד מְדִבְרַת פֶּה-רַגְלָל. יש ליתן טעם מדוע אמר מדרך כף רגל דווקא בעשו. ויש לומר, שכל זמן שידו של יעקב אוחזת בעקב עשו, אין לנו אחיזה במדרך כף רגל בארצו. שאם לא כן, יבוא מדרך כף רגל שלנו, ויבטל את ידו אוחזת. כי ידו אוחזת היא לדורות. ועשו ירגיש את אחיזת יעקב בעקבו עד "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה".

וכן הוא אומר ויעקבני זה פעמיים. ואשר על כן כתבה התורה את אחיזת יד יעקב בלשון הווה. וידו אוחזת בעקב עשו. עד יעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו.

ובינתיים כדי לעקור אחיזתו של יעקב שרף עשו את ביתנו, ורמזו הכתוב (בראשית כז, לו') וַיַּעַקְבֵנִי זֶה פְעַמַּיִם אל תקרא ויעקבני אלא ויעקבני. והוא לשון עקה צרה וצוקה. ויעק את בני פעמיים, בית מקדש ראשון ובית מקדש שני. [וכל

לעומקו של מקרא דברים - חזון

וְאֵת-יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַקּוֹא לְאֹמֶר עֵינֶיךָ הֲרֵאת אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנֵי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כִּן-יַעֲשֶׂה ה' לְכָל-הַמְּמַלְכֹת אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר שָׁמָּה:

ובשימת לב מנוקד **יְהוֹשֻׁעַ** בשני וויים אחד חולם והשני שורוק. והוא כעין שאמר למעלה **מֹול סוֹף**.

וְעַל פִּי הַסּוּד ה'חֹלֵם' וְ הוּא בַמְרוֹמֵי הַסְפִירוֹת בַּמְקוֹם הָאֲצִילוֹת, הוּא קוֹצוֹ הַעֲלִיּוֹן שֶׁל יוֹד-חֲכֵמָה-סְתוּמָה, מְקוֹם אֵהִיָּה הַנִּכְסָף בְּכַתֵּר עֲלִיּוֹן. וְהָאוֹת וְ בַשּׁוּרוֹק תוֹרָה עַל סְפִירַת הַיְסוּד שֶׁהִיא בַשִּׁפּוּלֵי תַחְתִּית סוֹלֵם הַסְפִירוֹת, יְסוּד-מַלְכוּת.

וְאֲשֶׁר עַל כֵּן נתן לו משה ליהושוע את האות ו בשורוק, שיהיה תמיד כסולם המוצב ארצה (ו היסוד) וראשו מגיע השמימה (עם ו החולם -

יְהוֹשֻׁעַ). וביותר כאשר הנהגת ארץ ישראל היא בנסים הנסתרים, היא ו היסוד, שיהיה מחובר כל העת לשפע הנסים הגלויים שהם ממקור הרחמים המתגלים באות ו בחולם.

בין הנסים הגלויים והנסים הנסתרים.

שְׁהָרִי בשמו של יהושע חבויים כמה שמות ה' מהם בנגלה מהם בנסתר. תחילת שמו הוא רוב שם הוי"ה. יה"ו שהם חכמה ובינה (י-ה) ועוד ו בחולם שהם ראש הסולם המגיע השמימה. האותיות **ש'ע'** הרי הן מחולקות לש' וע'. לש', שהוא קיצור של שם ש-די. והוא שמו של שר הטבע מטטרו"ן, ומכיון שיהושע הוא תחילת הנסים הטבעיים נקרא ש' בשמו. והאות **ע'** היא בגימ' א'ד'נ'י' ועוד ה"א, והשם א'ד'נ'י' מורה על מלכותו ית' בעולם הנגלה. והאות ה' שנתרה מצטרפת לתחילת שמו של יהושע, הרי בשמו יה"ו-ה, **שֵׁם הַרְחָמִים שֶׁל הַנְּסִים הַגְּלוּיִים**. ויחד עם ש' שהוא קיצור ש-די, שהוא שֵׁם הַנְּסִים הַטְּבַעִיִּים, **וַאֲדָנוֹת** שהוא שם אדנ"י המורה על מלכותו ית' בעולם הטבע, הרי יהושע.

וְאֲשֶׁר עַל כֵּן הוסיפה התורה ו בשמו, **יְהוֹשֻׁעַ** המורה על היסוד בעולם הטבעי. שיהיה מחבר בין הנסים הגלויים להנסתרים.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ועוד, יש לעיין מה בא לומר באומרו **פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַגִּלְתָּם לָכֶם**. והלא מילתא דפשיטא היא.

אלא כפי המובא לעיל (ואת יהושוע ג, כא), שהשגתו והשגחתו יתברך בארץ היא על דרך הטבע, ועל כך מורה שם אלקים, כי אלהים בגימ' הטבע. ובא הפסוק לומר שאע"פ כן **יש** להתחזק באמונה, שה' הוא האלקים. והדגש כאן הוא על שם ה'. **ה' שהוא הוי"ה בגילוי**, הוא האלקים אשר אתה רואה הנהגתו בהסתר. ושלא נטעה ח"ו לומר כוחי ועצמי ידי, **אלא ה' הוא** הנותן לך כח לעשות את החיל הזה. ולזה הדגיש הפסוק, **פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַגִּלְתָּם לָכֶם**.

להפטרת חזון ישעיהו

במדרש ג' נתבאו בלשון איכה. משה רבנו, שנאמר **אֵיכָה אֲשָׂא לְבָדִי טָרְחָתְכֶם וּמִשְׁאָכְכֶם וְרִיבְכֶם** (א, יב), **ישעיהו הנביא שנאמר אֵיכָה הִיטָה לְזוֹנָה קְרָנָה נְאֻמָּנָה** (ישעיהו א, כא), **וירמיהו הנביא שנאמר, אֵיכָה יִשְׁבָּה בְּדַד הָעִיר רַבְתֵּי עִם** (איכה א, א).

ובזה שנתן ליהושוע את האות ו בחולם בנוסף לאות ו בשורוק, בזה נעץ סופה של הפרשה בתחילתה. **זה שנאמר מִלֵּל סוּף, וכפירוש אוה"ח הק' לעיל אל תקרי מול סוף אלא מול סוף**. שיקדים את הארצה לשמימה, שכן מוצב ארצה הוא המול והשמימה הוא כביכול הסוף, סוף הארציות. וכך יוליד את כל עם ישראל מחיל אל חיל, מכיבוש הארץ, היא כיבוש הארציות עד כיבוש מרום מקדשנו היא כיבוש הרוחניות, עת יעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה, וראו כל אמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו בבנין בית מקדשנו בב"א.

לא תִּירָאוּ פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַגִּלְתָּם לָכֶם. (ג, כב)

לא בטיפחא. **הוא** בטיפחא. והוא הפסקה קלה. ולא בהכרח נדרשת לשאחריו, אלא היא קצת בפני עצמה. כאומרו: אם **לא תדע** פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם **הוא** הַגִּלְתָּם לָכֶם, אז **כן תִּירָאוּ**. אך אם תדע פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם **הוא** הַגִּלְתָּם לָכֶם, אז **לא תִּירָאוּ**.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

**שבעת הרועים שיתגלו עם משיח
צדקנו בב"א.**

ומעין דברים אלו מובא במדרש איכה רבה
[פרשה א סימן כג]:

רבי יהודה ברבי סימון ורבי אביב ורבי
אמר, לפי שחטאו מאל"ף ועד תי"ו,
מתנתקמין מאל"ף ועד תי"ו. וכן את מוצא
שכל נבואות קשות שנתנבא ירמיה על
ישראל הקדוים ישעיה ורפאן,

ירמיה אמר: איכה ישבה בדד,

ישעיה אמר (מ, ט): ולאמר בלבבך מי
ילד לי את אלה וגו'.

ירמיה אמר: כמה תבכה בלילה,

ישעיה אמר (ל, יט): בכו לא תבכה חנון
יחנה וגו'.

ירמיה אמר: גלתה יהודה מעני,

ישעיה אמר (יא, יט): ונפצות יהודה קמץ
וגו'.

ירמיה אמר: נרכי ציון אבלות,

ישעיה אמר (מ, א): קול קורא במדבר פנו
דרך ה'.

ירמיה אמר: היו צריקה לראש.

ישעיה אמר (ס, יד): והלכו אליה שחוט בני
מעניה.

ירמיה אמר: ויצא מן בית ציון וגו', ישעיה
אמר (ט, ט): ובה לציון גואל.

ירמיה אמר: זכרה ירושלים,

ישעיה אמר: (סה, יז): פי הנני בורא שמים
חדשים וארץ חדשה ולא תזכרנה

הראשונות ולא תעלינה על לב. ירמיה
אמר: חטא חטאה ירושלים, ישעיה אמר:

(מז, כב): מחיתי כעב פשעיה.

ירמיה אמר: טמאתה בשוליה,

ויש להבין מה בא המדרש ללמדנו.
ויובן על פי מה שנאמר **ויקרא ה'
אלקים אל האדם ויאמר לו איכה.**
היכן אתה, לאיזה דרגה ירדת מרום
המעלה. שהיה לך לעשות חשבון
הנפש באיזה דרגה היית ולאן אתה
עלול ליפול ח"ו ואיך קרה לך ירידה
זאת, משפסקה נאמנותך.

ולעומקו של מקרא יאמר, כמין רב-
שיח יש כאן בין ירמיהו לישעיהו
ומשה רבנו:

ירמיהו שואל איכה ישבה בדד,
וישעיהו משיב, שהיתה קריה
נאמנה, והפסיקה נאמנותה. ומשה
רבנו מציע את דרך התיקון, איכה
אשא לבדי. לא אוכל לבדי וגו' הבו
לכם וגו'. שהערבות יחד היא אשר
תביא את גאולתנו ופדות נפשנו.

ועוד מצינו פעמיים איכה בשיר
השירים: [פרק א, פסוק ז'] **איכה**
תרעה איכה תרביץ בפצהרים.

ורמז הוא למה שאמרו, **כשם שלקיני
בכפליים כן יהיה שכרנו בכפליים.**
שנאמר **איכה תרעה איכה תרביץ**
בפצהרים. ומסיים בה ואומר [פסוק ח']
אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך
בעקבי הצאן ורעי את גדימתך על
משקנות הרעים. ומי הם הרעים, הם

לעומקו של מקרא דברים - חזון

למגילת איכה

**מפי עליון לא תצא הרעות והטוב
(ג, לח')**

פירש רש"י: מפי עליון וגו'. ואם באתי לומר לא מידו באה אלי הרעה הזאת מקרה היא שהיה לי, אין זאת, כי אם בין רעות בין טובות מי זה אמר ותהי אם ה' לא צוה ומפיו לא תצא הן רעה הן טובה אבל מה יש להתאונן אדם חי גבר על חטאיו כל איש ואיש יתאונן על חטאיו כי הם המביאים עליו הרעה, מפי עליון לא תצא אמר רבי יוחנן מיום שאמר הקב"ה (דברים ל') ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב וגו' לא יצא רעה וטובה מפיו אלא הרעה באה מאליה לעושה רע והטוב לעושה טוב לפיכך מה יתאונן למה יתרעם האדם אם לא על חטאיו עכ"ל.

וכפי שמובא בברכות [ז]: מנא לן **דְשָׁמָא גְרַיִם - ששמו של האדם גורם לו כביכול כל מפעלות חייו -** אמר רבי אליעזר דאמר קרא (תהלים מו, ט') **לְכוּ תִזּוּ מִמַּפְעֲלוֹת ה' אֲשֶׁר שָׁם שְׁמוֹת בְּאָרְץ אֵל תִּקְרִי שְׁמוֹת אֱלֹהִים.**

יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (ד, ז): אִם רָסַץ ה' אֶת צִצְאוֹת צִיּוֹן.

יִרְמְיָה אָמַר: יְדוּ פֶרֶשׂ צָר, יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (יא, יא): יוֹסִיף ה' שְׁנֵית יְדוּ.

יִרְמְיָה אָמַר: כָּל עֵמָה נֶאֱנָחִים וְגו', יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (טו, י): לֹא יִרְעֵבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ.

יִרְמְיָה אָמַר: לֹא אֶלֵיכֶם כָּל עֲבָרֵי יְרֵדוּ, יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (לב, טו): עַד יַעֲרָה עֲלֵינוּ רוּחַ מִמְרוֹם.

יִרְמְיָה אָמַר: מִמְרוֹם שָׁלַח אֵשׁ בַּעֲצָמַי, יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (נו, טו): מְרוֹם יְקֻדֹשׁ אֲשַׁכּוֹן וְאֶת יִצְחָק וְגו'.

יִרְמְיָה אָמַר: נִשְׁקַד עַל פִּשְׁעֵי, יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (נב, ב): הַתַּפְתָּחִי מוֹסְרֵי צִנְאָרָה,

יִרְמְיָה אָמַר: סֵלָה כָּל אֲבִירֵי, יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (סב, י): סֵלוּ סֵלוּ הַמְּסֵלָה סֵקְלוּ מֵאֲבָן.

יִרְמְיָה אָמַר: עַל אֲלֹהֵי אֲנִי בּוֹכֵיהָ, יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (נב, ח): כִּי עֵינַי בְּעֵינַי יִרְאוּ וְגו'.

יִרְמְיָה אָמַר: פֶּרֶשֶׁה צִיּוֹן בִּיְדֵיהָ, יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (נא, יב): אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מִנְתַּמְכֶם.

יִרְמְיָה אָמַר: צְדִיק הוּא ה', יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (ס, כא): וְעַמְדָּה כָּלֶם צְדִיקִים.

יִרְמְיָה אָמַר: קָרָאתִי לְמֵאֲהָבִי, יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (ס, יח): וְקָרָאת יִשׁוּעָה חוֹמַתֶּיךָ.

יִרְמְיָה אָמַר: רְאֵה ה' כִּי צָר לִי, יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (סו, יד): וְרָאִיתֶם וְנִשְׁשׁ לְבַבְכֶם.

יִרְמְיָה אָמַר: שָׁמְעוּ כִּי נֶאֱנָחָה אֲנִי, יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (סו, א): נִחְמוּ נִחְמוּ עִמִּי.

יִרְמְיָה אָמַר: תָּבֹא כָּל רַעְתֶּם לְפָנָי, יִשְׁעֵיהָ אָמַר: (נו, ז): וְהִבִּיאֹתִים אֵל הַר קְדֹשִׁי.

מהרה ירפאנו וינחמנו בכפליים.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

ומעתה נוכל לחלק, מה שאמר שמוות הוא מצד האהבה של שם ה' מקור הרחמים, ומה שאמר שמוות ממש הוא מצד היראה, של שם אלקים שהוא דין ומשפט הנותן לאיש כפרי מעלליו וזה שאמר **נִרְאָה עֲלֵיָהּ** על בְּנֵי אֲדָם.

וזה שנאמר בסמוך מה יתאוּנן אָדָם חַי גָּבֵר על (חטאו) תְּטָאֵיו: {אֵיכָה הִ, לֹט} והיינו כפירוש רש"י: מה יתאוּנן למה יתרעם האדם אם לא על חטאיו.

ועל דרך צמצוח הלשון, ובשימת לב קרי תְּטָאֵיו וכתוב חטאו. חסר יו"ד. שעל ידי כך שהוציא יו"ד הקדושה מלבו, עבירה גוררת עבירה ונהייתה לו מחטאו לתְּטָאֵיו. ותיקונו הוא להשיב את יו"ד הקדושה אליו על ידי שישוב אל ה' בכל לבו, באומרו: [אֵיכָה הִ, כֹּא] **הַשִּׁבְנוּ יְהוָה אֵלֵינוּ** (ונשוב) **וְנִשׁוּבָה תִּדְשׁ יָמֵינוּ כְּקִדְם.** ובשימת לב, קרי: **וְנִשׁוּבָה** עם האות ה"א, וכתוב **ונשוב**, ללא ה"א. שעל ידי שיחזיר האות ה' למלה ונשוב, וכן ישיב אליו את האות ה', יעזרהו השם הנרמז בשתי אותיות חסירות אלו י-ה, להפסיק מחטאיו ולשוב בלבב שלם ויזכה לראות בנחמה.

ויש ליתן את הדעת, כיצד למדו חז"ל שמוות [בצירה] משמוות [בפתח]. עד שאמרו אל תקרי שמוות אלא שמוות.

ובהקדים, בשימת לב נראה שיש כאן מעין תרתי דסתרי. אמרת לכו חזו מפעלות ה' והדר אמרת אֲשֶׁר שָׁם שמוות בְּאֶרֶץ. אם שָׁם שמוות, שהן שממות, מדבר וציה, היכן הם מפעלותיו, אלא על כרחך שָׁם שמוות.

ויש ליתן טעם אם כן, מדוע הוציא הכתוב בלשון שמוות, עד שצריכים חז"ל לומר אל תקרי. שיאמר הפסוק לכו חזו מפעלות ה' אֲשֶׁר שָׁם שמוות בְּאֶרֶץ. ומדוע הוצרך לומר שמוות.

ובשימת לב נאמר כאן שם רחמים: לכו חזו מפעלות יהו'ה, ומשם רחמים יושפעו הרחמים ולא שמוות ושממות. ומעתה, בידי האדם הוא, האם ישים ה' שמוות או שמא ח"ו שמוות.

ונרמזו הדברים בפסוק דומה בתהלים [סו, פס' ה'] **לְכוּ וּרְאוּ מַפְעֵלֹת אֱלֹהִים נִרְאָה עֲלֵיָהּ** על בְּנֵי אֲדָם: כי שָׁם אלקים דין הוא ומוראו על הבריות וזה שאמר **נִרְאָה עֲלֵיָהּ.**

לעומקו של מקרא דברים - חזון

מתחבר לנטות העולמות כפי תנועות ונטיית מעשי האדם למטה. עכ"ל.

ולעומקו של מקרא נאמר, שזו כוונת הכתוב **הַשִּׁיבֵנו וְנִשְׁוֶבָה**, ונשובה יחד כביכול. וכן באומרו **חַדָּשׁ יָמֵינוּ פְקָדָם**, יתכוון לחידוש הימים שבהם היה האדם ובוראו יחד מטיילים בגן עדן מקדם לפני החטא, שנהיה כביכול זה עם זה ככרובים המעורים זה עם זה, כימי עולם וכשנים קדמוניות.

לברכת "נחם"

נאמר בברכת "נחם" **פִּי אֲתָהּ ה' בְּאֵשׁ הַצֵּתָהּ וּבְאֵשׁ אֲתָהּ עֲתִיד לַבְּנוֹתָהּ. פְּתוּב: וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמָר ה' חוֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכַבֹּד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ. נאמר פעמיים בְּאֵשׁ ונאמר פעמים אהיה. והם כנגד שתי פעמים שנאמר למשה רבנו **מתוך לבת האש של הסנה, אהיה אשר אהיה**. וכאומרו, התגליתי באש בתוך הסנה, וכאן אתגלה גם בפנים וגם בחוץ. כנגד התגלותו בחוץ אמר "ואני אהיה לה חומת אש סביב", וכנגד התגלותו בפנים אמר "ולכבוד אהיה בתוכה". וכפי שדרשו, (ברכות דף ט עמ"ב) **אהיה אשר אהיה** א"ל הקב"ה למשה**

ועל דרך המוסר דרשו דע מה למעלה ממך - דע מה שלמעלה [כלומר המושפע עליך מלמעלה] - זה ממך. כי מעשיך יקרבוך וכו'. **וכן מובא בנפש החיים** פרק א שער ד ובהגהה שם: וזאת תורת האדם כל איש ישראל אל יאמר בלבו ח"ו. כי מה אני ומה כחי לפעול במעשי השפלים שום ענין בעולם אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות לבו. שכל פרטי מעשיו ודבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע. לא אתאבידו ח"ו. ומה רבו מעשיו ומאד גדלו ורמו. שכל א' עולה כפי שרשה לפעול פעולתה בגבהי מרומים בעולמות וצחצחות האורות העליונים. **הגהה:** וקרוב לשמוע שגם זה בכלל כוונתם ז"ל באבות דע מה למעלה ממך. ר"ל עם כי אינך רואה בעיניך הענינים הנוראים הנעשים ממעשיך. אבל תדע נאמנה. כי כל מה שנעשה למעלה בעולמות העליונים גבוהי גבוהים. **הכל ממך הוא** על פי מעשיך לאן נוטים. על פיהם יצאו ויבואו: וכן מובא בפרק ז' שם: וז"ש דוד המע"ה ה' צלך על יד ימינך. היינו שכמו שנטיית הצל של איזה דבר הוא מכוון רק כפי תנועות אותו הדבר לאן נוטה. כן בדמיון זה כביכול הוא ית"ש

לעומקו של מקרא דברים - חזון

וכאומר: אש הרחמים תקיפנו סביב, ובתוכנו ישכון כבוד ה' ברחמים גמורים.

והן שתי המידות של הקב"ה הנקראות **סובב כל עלמין ומלא כל עלמין**, המשלימות זו את זו בהנהגה של רחמים גמורים מן השמים.

ולעומקו של מקרא יש לומר שהיא התורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה, שהאש השחורה היא מלבר, והלבנה היא מלגיו. **שבאש** הצתה **שלא קימוה**, ובאש אתה עתיד לבנותה **לכשיקימוה**.

לעניין שם השם השולט בחדש מנחם אב - הוי"ה

מובא בזוה"ק שם השם השולט בחדש מנחם אב הוא הוי"ה.

והוא נוטריקון של הפסוק (דברים כז, ט') **הַסֵּפֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִהְיִיתָ לְעַם לַה' אֱלֹהֶיךָ**.

וּדְרָשׁוּ בּוּ (ברכות סג ע"ב) הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם וכי אותו היום נתנה תורה לישראל והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה, אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני.

לך אמור להם לישראל אני הייתי עמכם בשעבוד זה ואני אהיה עמכם בשעבוד מלכיות.

אני אהיה עמכם בשעבוד זה כוונתו עמם בפנים, כביכול עמו אנכי בצרה, ולעתיד לבוא אהיה עמכם בשעבוד מלכויות להגן עליהם מבחוץ. כפסוק **"ירושלים הרים סביב לה וה' סביב לעמו"**.

וזה שחתמו חז"ל "מנחם ציון ובונה ירושלים". מנחם ציון מסביב, ובונה ירושלים מתוכה ובתוכה.

ומה שנאמר פעמיים **בְּאֵשׁ**, ואש זו מוקפת ומקפת רחמים, כי אהיה אשר אהיה הוא שם הרחמים הגמורים. אחת מבחוץ ואחת מבפנים.

ואשר על כן נאמר **אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה**. והתיבה "אשר" היא ר"ת אש רחמים, והאות רי"ש במילואה היא כעין נוטריקון רחמי אש. וכאמרו שאש זו של בניין בית המקדש היא אש המוקפת רחמים, ואש המקפת רחמים, וכאילו כתוב בתוך אהיה אשר אהיה: **אהיה אש רחמי אש אהיה**.

ואשר על כן מוסיפים בברכת נחם את הפסוק **וְאֲנִי אֶהְיֶה לָּהּ נֶאֱמַר ה' חֹמַת אֵשׁ סָבִיב וּלְכַבֹּד אֶהְיֶה בְּתוֹכָהּ**.

לעומקו של מקרא דברים - חזון

של דין, כתמוז שהוא חדש של שבירת הלוחות ותחילת ג' השבועות, והשם השולט בו הוא ה'ה'ה' היוצא מסופי תיבות של זה איננו שווה לי.

וכאשר האותיות יו' מקדימות לפני האות ה' כזה: י'ה'ה' הוא חדש רחמים (כניסן שהוא חדש הגאולה שהשם השולט בו הוא י'ה'ה' היוצא מראשי תיבות של ישמחו השמים ותגל הארץ).

וחדש מנחם אב, אע"פ שחציו הראשון הוא דין, כנגד הספנת ושמע ר"ת ה'ה' הרי חציו השני מט"ו באב ואילך הוא חדש רחמים ושמחה וכימים טובים, שהוא כנגד חציו השני של הפסוק: ישמחו השמים ר"ת י'ה'. יהפך לנו כולו לנחמה, ליששון ולשמחה בב"א.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות

לטל: 052-7675895

גור-אריה צור

מודיעין עילית

ניתן להצטרף לתפוצת מייל

דוא"ל: leshem895@gmail.com

ועל דרך הרמז נאמר שלכן נסמך פסוק זה לבאר היטב. (דברים כז, ה') וכתבת על-האבנים את-כל-דברי התורה הזאת באר היטב. הספנת ושמע ישראל היום הנה נהיית לעם לה' אלהיך.

לומר לך שהתיקון למנחם אב יושלם כאשר תהיה התורה חביבה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני. וזה שנאמר וכתבת על-האבנים מאי אבנים, הם אבות ובנים, המכתמים עצמם על דברי תורה, שנאמר הסכת. ועוד דרשו בגמרא (שם) עשו עצמכם כתות כתות ולימדוהו. [בחבורה]. שכן נאמר חרב אל הבדים, הם הלומדים לבדם. ונרמז על ידי ירמיהו איכה ישבה בדד. משום שישבה בדד [בלימוד תורה ללא חבורה] נהיתה לאיכה.

וכן נרמז בפרשתנו באומרו הוֹאֵיל מִשָּׁה בָּאֵר אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמֹר (א,ה').

והוא באר היטב שנסמך לפסוק הספנת ושמע ישראל היום.

ומובא ב"אוהב ישראל" מאפטא בשם התיקונים, (ט עמ' ב') שכאשר בשם השם האותיות יו' נכתבים אחרי האות ה', כזה: ה'הו, אזי הוא חדש